

**КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»**

СХВАЛЕНО

Протокол Вченої ради КВНЗ
«Харківська академія неперервної
освіти»

№1 від 23.01.2026

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КВНЗ «Харківська
академія неперервної освіти»

№ 8 від 26.01.2026

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти
(учителі географії)**

**«НУШ 7-9. ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: ВІД НАУКОВОЇ КАРТИНИ
СВІТУ ДО ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ»**

Розробник: Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» (Грінченко О.І., старший викладач кафедри сучасних методик навчання (секція природничо-математичних дисциплін) КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»)

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОНУ від 12.10.2022 р. № 904)

Термін дії програми: з 01.01.2026 до 31.12.2028 року

Рецензенти:

Прасул Ю.І., заступник декана з навчально-методичної роботи факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доцент, канд. геогр. наук

Саввіч О.М., методист Центру методичної та аналітичної роботи, магістр, методист вищої категорії, тренер НУШ, супервізор

© О. І. Грінченко

© КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми зумовлена впровадженням Державного стандарту базової середньої освіти (2022), який орієнтує освітній процес на компетентнісний підхід, формування наскрізних умінь, розвиток наукового світогляду учнів та інтеграцію цифрових освітніх технологій у навчання. У цих умовах географічна освіта потребує не лише оновлення змісту, а й переосмислення методик навчання, форм організації освітнього процесу та підходів до оцінювання результатів навчання.

Особливої актуальності набуває питання забезпечення якості освіти, ефективного викладання географії в умовах зростання ролі самостійної та дослідницької діяльності учнів, цифровізації освітнього процесу, поширення дистанційного/змішаного навчання. Використання сучасних технологій і методик відкриває нові можливості для підвищення навчальної мотивації учнів та формування в них наукової картини світу. Перед учителем/вчителькою географії стоїть завдання викликати в учнів цікавість і захоплення світом та його людьми, глибоке розуміння основних фізичних і суспільних процесів на Землі, сформувати географічні компетентності, просторову уяву та мислення.

Зміст програми «НУШ 7-9. Географічна освіта: від наукової картини світу до просторового мислення» спрямований на формування в педагогів цілісного бачення сучасного освітнього середовища, оволодіння практичними інструментами та методиками їх використання у викладанні географії відповідно до вимог Державного стандарту, і, як наслідок, на підвищення якості географічної освіти в сучасних умовах.

Цільова група. Учителі географії закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання)

Обсяг (тривалість). Програма розрахована на 15 академічних годин (0,5 кредиту ЄКТС). Передбачено проведення 33 % лекційних занять, 67 % практико-орієнтованих видів робіт, а також участь слухачів курсів у контрольних заходах 1 година (6 %).

Особливості реалізації програми. Програма реалізується як інтенсивний курс протягом 1 місяця. Проведення навчальних занять забезпечують викладачі КВНЗ «Харківської академії неперервної освіти», науковці та педагоги, які володіють методиками та прийомами ефективного навчання географії в сучасних умовах.

Навчальний процес організовується з поєднанням синхронних та асинхронних форм роботи, що забезпечує гнучкість навчання, доступність матеріалів і можливість індивідуальної освітньої траєкторії для кожного слухача, що особливо важливо в умовах складної безпекової ситуації. Синхронна складова (онлайн-заняття, консультації) спрямована на

обговорення ключових теоретичних положень, демонстрацію педагогічних інструментів, аналіз педагогічних кейсів та обмін професійним досвідом. Асинхронна складова передбачає самостійне опрацювання слухачами навчальних матеріалів, виконання запропонованих практичних завдань, підготовку до підсумкового тестування.

Особлива увага приділяється організації зворотного зв'язку. Для чого використовуються месенджери, форум навчального курсу, інтерактивні опитування, спільні документи, що дозволяє оперативно відстежувати навчальний прогрес слухачів, підтримувати їхню мотивацію та залученість

Форма (форми) підвищення кваліфікації. Інституційна (очна, дистанційна або змішана).

Мета підвищення кваліфікації. Удосконалення професійних компетентностей учителів географії, необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та підвищення якості географічної освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- поглибити й розширити знання вчителів/викладачів географії з теорії і практики навчання для реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- сприяти розвитку готовності педагогів до впровадження ефективних методичних рішень у власну професійну діяльність;
- удосконалити професійні компетентності вчителів/викладачів географії, що будуть необхідні для моделювання змісту географічної освіти, використання сучасних ефективних методик і технологій навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться.

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей відповідно до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» в межах професійної діяльності вчителя географії:

- А2. Предметно-методична.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі оволодіють знаннями та набудуть (удосконалять) уміння та навички щодо:

- теорії і практики навчання для реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;

- моделювання змісту географічної освіти, використання сучасних ефективних методик і технологій навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти;
- готовності педагогів до впровадження ефективних методичних рішень у власну професійну діяльність.

Система та критерії оцінювання результатів.

Для оцінювання успішності навчання використовуються такі форми:

- вхідне діагностування, яке передбачає анкетування слухачів з важливих питань змісту та методики навчання географії;
- поточне (формувальне) оцінювання: обговорення кейсів, виконання практичних вправ тощо;
- підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці курсів у вигляді підсумкового тестування за темами освітньої програми, що дає можливість оцінити рівень засвоєння знань, умінь слухачів та спрямоване на визначення рівня сформованості компетентностей.

Підсумкове тестування здійснюється у вигляді тесту, який складається із завдань з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох варіантів. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Для оцінювання використовуються цифровий ресурс GoogleForms.

Для отримання документа про підвищення кваліфікації слухач має подолати встановлений прохідний поріг успішності (65% правильно виконаних завдань).

Документ про підсумки підвищення кваліфікації. За результатами успішного виконання програми видається свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка (15 год, 0,5 кредита ЄКТС), яке розміщується на сайті Академії.

Вартість 550 гривень

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено проведення інтерактивних лекційних занять. Особливістю пропонованих практичних занять є обговорення та розв'язування професійних кейсів тощо.

Зміст програми складається з 2 модулів та 6 взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 15 год., з них: 5 год. — лекційні заняття, 9 год. — практико-орієнтовані заняття, 1 год. — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

№ теми	Назва навчальних тем	Кількість годин				
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти						
1.1	Точка входу: як навчатимемося		1			1
1.2	Конференція з обміну досвідом		1			1
	<i>Разом за модулем</i>		2			2
МОДУЛЬ 2. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі						
2.1	Мета та компетентнісний потенціал географічної освіти: на що нас орієнтують державний стандарт і модельні навчальні програми	1	1			3
2.2	Сучасні підходи до навчання географії в Новій українській школі: середовищний, інтегративний, STEM-орієнтований	1	1			2
2.3	ІІІ у викладанні географії: створюємо нове цифрове освітнє середовище		2			2
2.4	Практична зорієнтованість навчання географії: розвиваємо життєві навички	1	1			2
2.5	Відкривасмо світ і Україну. Специфіка опанування базових знань з географії: компетентнісний підхід	1	1			2
2.6	Структура та методичні орієнтири для конструювання компетентнісно орієнтованих завдань	1	1			2
	<i>Разом за модулем</i>	5	7			12
	<i>Підсумкове тестування</i>				1	1
	<i>Усього:</i>	5	9		1	15

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти

Тема 1.1. Точка входу: як навчатимемося

Ознайомлення слухачів з організацією, змістом та умовами проведення навчальних занять курсів. Надання рекомендацій щодо активного навчання, а також підготовки до підсумкового тестування й конференції з обміну досвідом.

Анкетування та вхідне діагностування слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Тема 1.2. Конференція з обміну досвідом

Обговорення актуальних питань методики навчання географії в сучасних умовах. Виклики та шляхи їх подолання: як нам це вдасться!

Аналіз професійних ситуацій з практики слухачів курсів.

МОДУЛЬ 2. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі

Тема 2.1. Мета та компетентнісний потенціал географічної освіти: на що нас орієнтують державний стандарт і модельні навчальні програми

Місце географії у навчально-виховному процесі закладів загальної середньої освіти України. Географічний складник природничої освітньої галузі. Роль географічної освіти в реалізації мети і компетентнісного потенціалу природничої освітньої галузі.

Модельні навчальні програм курсу «Географія» як інструменти формування в учнів/учениць предметної географічної та розвиток усіх ключових компетентностей. Структура та зміст модельних програм курсу «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Обов'язкові результати навчання учнів і їх відображення у модельних програмах.

Створення навчальної програми з географії на основі модельної навчальної програми. Академічна свобода вчителя у виборі форм, методів і засобів навчання. Сучасний освітній простір з географії.

Практикум. Моделювання навчальної програми на основі вільного вибору видів навчальної діяльності.

Підручники та навчально-методичні комплекси з географії нового покоління, їх використання у освітньому процесі.

Тема 2.2. Сучасні підходи до навчання географії в Новій українській школі: середовищний, інтегративний, STEM-орієнтований

Основні характеристики компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного підходів. STEM-орієнтований підхід у навчанні географії. Взаємозалежність, взаємодоповнюваність підходів

щодо орієнтації сучасного освітнього процесу на особистість; їх реалізація в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.

Загальна характеристика компетентнісно орієнтованого уроку географії. Принципи організації та побудови інноваційного уроку географії. Сучасний урок географії в контексті універсального дизайну навчання. Сходи універсального навчального дизайну уроку: мета, варіативність, оцінювання, методи, викладання, рефлексія.

Візуальний та просторовий дизайн уроку географії. Особливості географічного контенту. Адаптація уроку для учнів з особливими освітніми потребами. Ефективність сучасного уроку географії.

Практикум. Визначення SMART-мети та створення дизайну уроку географії.

Тема 2.3. ШІ у викладанні географії: створюємо нове цифрове освітнє середовище

Сучасне цифрове освітнє середовище і штучний інтелект (ШІ). Використання ШІ у викладанні географії: нові горизонти для візуалізації складних процесів, персоналізації навчання та автоматизації підготовки до уроків. ШІ як інтелектуальний асистент для створення інтерактивних карт, аналізу супутникових знімків та моделювання природних явищ.

Трансформація традиційного уроку у дослідження за допомогою ШІ. Персоналізація навчання: адаптація складності тексту та завдань під рівень знань конкретного учня. Створення зображень на основі текстових запитів. Швидке створення тестів, планів уроків за стандартами НУШ та перевірка робіт із наданням миттєвого зворотного зв'язку.

Практикум. Використання інтерактивних карт, географічних ігор та квестів, віртуальних екскурсій на уроках географії. Проведення проєктних робіт учнів з використанням різних пошукових систем.

Тема 2.4. Практична зорієнтованість навчання географії: розвиваємо життєві навички

Практична зорієнтованість навчання. Включення учня в навчальну діяльність як активного суб'єкта. Принцип прикладної функціональності географічної освіти. Практичні методи, прийоми, ідеї, форми роботи на уроках географії. Тематика досліджень, проєктів, практичних та інших робіт.

Практичні роботи як форма навчальної роботи школярів на уроках географії. Алгоритм проведення практичних робіт. Тренувальні та підсумкові роботи. Критерії оцінювання практичних робіт.

Дослідження на уроках географії і алгоритм їх проведення. Презентація та захист дослідницьких робіт. Створення моделей, розв'язання проблемних завдань, екскурсій, проєктна діяльність як активні види навчальної діяльності на уроках географії.

Практикум. Відбір і моделювання практичних форм навчальної діяльності на уроках географії.

Тема 2.5. Відкриваємо світ і Україну. Специфіка опанування базових знань з географії: компетентнісний підхід

Спрямованість сучасної географічної освіти на формування в учнів як ключових і предметної (географічної) компетентностей так і наскрізних умінь.

Географічна картина світу як цілісне розуміння геосистем різного рівня.

Уміння описувати, пояснювати географічні явища, використовувати термінологію. Розуміння взаємодії природи і суспільства, відповідальне ставлення до ресурсів планети. Обізнаність у геополітичних процесах, розуміння глобальних проблем. Здатність самостійно здобувати знання.

Читання і аналіз карт для визначення розміщення та властивостей об'єктів і явищ. Аналіз даних, прогнозування і пошук рішень для екологічних і соціальних проблем. Використання географічних знань у професійній діяльності.

Відповідальне ставлення до природних багатств і їх бережливе використання. Розуміння єдності природних процесів та людської діяльності. Усвідомлення глобальних викликів та ролі кожної людини в їх вирішенні.

Розуміння взаємозв'язків в географічній оболонці та розвиток здатності мислити просторово та діяти свідомо і ефективно в навколишньому середовищі.

Практикум. Визначення ключових компетентностей та наскрізних умінь, що формуються на уроках географії.

Тема 2.6. Структура та методичні орієнтири для конструювання компетентнісно орієнтованих завдань

Компетентнісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання. Структура орієнтованих завдань. Компетентнісно орієнтовані завдання як ефективний інструмент оцінювання навчальних досягнень учнів.

Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти. Види оцінювання на уроках географії в базовій школі. Поточне (формувальне), його місце в освітньому процесі (усне опитування, тестування, самостійні, практичні роботи, творчі роботи, дослідження, захист проєктів і власних (групових) досліджень тощо). Само- і взаємооцінювання як засоби стимулювання пізнавальної активності учнів.

Підсумкове оцінювання його місце в освітньому процесі (усні та письмові роботи, тести, бесіди тощо). Частотність та процедура проведення оцінювання. Семестрове оцінювання за групами результатів.

Очікувані результати навчання як об'єкти перевірки й оцінювання. Засвоєння теоретичних знань, сформованість практичних умінь, навичок та цінностей, досвід дослідницької і творчої діяльності як результати навчальної діяльності учнів. Орієнтири оцінювання, визначені Державним стандартом

базової загальної середньої освіти. Критерії оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів НУШ (природнича освітня галузь).

Практикум: Розробка компетентнісних завдань для підсумкова робота з географії.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

Практична частина занять указана у відповідних темах.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/93000/
5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року) URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
7. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
8. Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
9. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2024/09.08.2024/typova-osvitnya-prohrama-dlya-5-9-klasiv-zzso-1120-vid-09082024.pdf>

Основна література

1. Грінченко О. І., Саввіч О. М. Інтеграція питань сталого розвитку в зміст шкільної географічної освіти. Реалізація цілей сталого розвитку в контексті концептуальних перетворень освітньої системи України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 19–20 грудня 2024 року). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. – С. 84-89.
2. Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній; відп. за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.
3. Нові вимоги, підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та його функції: методичні рекомендації [Електронне видання] / А.С. Остапенко, Ю.А. Посмітна, О.І. Грінченко, О.В. Григорович, С.В. Клімова, З.І. Кравченко, О.О. Моліна, Л.Ю. Огньова, Ю.В. Радченко, О.О. Румянцева-Лахтіна, О.М. Саввіч, Л.А. Синиця, С.Б. Ставицький, С.Г. Федченко, Г.С. Яценко.; за заг. редакцією Л.Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. – 84 с.
4. Офіційний звіт про проведення НМТ у 2025 році. Том 2. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/NMT_2025-Zvit-Tom_II_.pdf
5. Природа України. URL: <https://nature.land.kiev.ua/>
6. Природнича освітня галузь: Як оцінювати в Новій українській школі. Методичний посібник URL: https://osvita.ua/doc/files/news/956/95604/Prirodnicha_osvitnya_galuz.pdf
7. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/>
8. Програма ЗНО з географії. URL: <https://testportal.gov.ua/proggeo/>
9. Роз'яснення щодо окремих питань оцінювання результатів навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти Додаток до Листа МОНУ URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67d/44e/c61/67d44ec61e945882496290.pdf>

Додаткова література

1. Бойко В. М. Географія (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / В. М. Бойко, Ю. С. Брайчевський, Б. П. Яценко. - Київ; Ірпінь: ТОВ «Видавництво «Перун», 2024. - 256 с .
2. Довгань Г. Д. Географія : підруч. для 6 класу закл. загал. серед. освіти / Г. Д. Довгань. — Харків : Вид-во «Ранок», 2023. — 288 с.
3. Довгань Г. Д. Географія : підруч. для 7 класу закл. загал. серед. освіти / Г. Д. Довгань. — Х. : Вид-во «Ранок», 2024. — 320 с.
4. Довгань Г. Д. Географія : підруч. для 8 класу закл. загал. серед. освіти. / Г. Д. Довгань. — Харків : Вид-во «Ранок», 2025. — 320 с.
5. Довгань Г. Д. Географія : підруч. для 9 класу закл. загал. серед. освіти / Г. Д. Довгань, С. Л. Капіруліна. — Харків : Вид-во «Ранок», 2025. — 418 с.

6. Кобернік С. Г. Географія : підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти / С. Г. Кобернік, Р. Р. Коваленко. – Кам'янець-Подільський : Видавництво Абетка, 2023. – 272 с.
7. Кобернік С. Г. Географія : підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти / С. Г. Кобернік, Р. Р. Коваленко. – Кам'янець-Подільський : Видавництво Абетка, 2024. – 272 с.